

ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА ЗІСТАВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

<http://dx.doi.org/10.18524/2307-4558.2020.33.206511>

УДК 821.111'25/'36:811.161.2

БІЛАН Наталія Іванівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна; вул. Лазаряна, 2, м. Дніпро, 49010, Україна; тел.: +38 (096) 3117007; e-mail: bilan333natalia@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-6732-7831

ПЕРЕКЛАД ДЕЙКТИЧНО МАРКОВАНИХ СИНТАКСИЧНИХ СТРУКТУР АНГЛОМОВНОЇ МЕМУАРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. *Мета статті* полягає у визначенні особливостей перекладу українською мовою П. Тарашуком мовних засобів вираження дейктичних параметрів оригінального тексту політичних мемуарів Т. Блера «Шлях». *Об'єкт аналізу* — дейктично марковані синтаксичні структури оригінального тексту та тексту друготвору українською мовою. *Предмет дослідження* — особливості функціонування дейктично маркованих синтаксичних структур в оригінальному тексті та в тексті перекладу цієї книги українською мовою. *Методи* дослідження. Для досягнення зазначеної мети використано такі загальні та спеціальні методи дослідження, як метод семантико-стилістичного аналізу фактичного матеріалу, методи індукції та дедукції, методи порівняльного та перекладацького аналізу тексту. *Результатом* дослідження є виявлення сталої моделі перекладу П. Тарашуком оригінальних речень з займенником 1-ї особи однини *І* у позиції підмета односкладними дієслівними означено-особовими реченнями й тих смислових втрат, яких завдали ці перекладацькі трансформації. Обґрунтовано, що регулярне усунення перекладачем дискретно виражених суб'єктів оригінальних речень у відповідних українських реченнях призвело до викривленого представлення моделі мовної поведінки автора досліджуваного твору в тексті перекладу. Установлено, що зазначена модель перекладацьких трансформацій спричинила руйнування сильного ритмічного рисунка оригінального тексту, який є складовою його естетичного впливу. **Висновки.** Виконане дослідження дозволило встановити зміни дейктичних характеристик розглянутих оригінальних речень, які були обґрунтовані обраною перекладачем стратегією доместикації, що зумовило виникнення досить значних викривлень смислового навантаження оригінального твору в тексті перекладу. *Практична цінність.* Результати дослідження можуть використовуватись у процесі викладання теорії та практики перекладу студентам, які вивчають англійську мову та літературу.

Ключові слова: англomовні політичні мемуари, переклад українською мовою, дейктично марковані синтаксичні структури, мовна особистість.

Постановка проблеми. Проблема перекладальності [12], коли в процесі перекладу стикаються дві культури, залишається однією з найактуальніших упродовж уже багатьох років. Оскільки кожна культура має свою картину світу, а концепти й стереотипи, які їй властиві, дуже часто не збігаються, під час перекладу втрати різного роду — поява смислових помилок, пропуски, нерівноцінні заміни, доповнення, відсутні в оригінальному тексті, тощо неминучі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуваний нами текст належить до жанру мемуарно-політичної літератури, який характеризується насамперед певною індексальною організацією. Як відомо, дейктичне структурування текстів різних жанрів та стилів здійснюється в системі координат суб'єктного, просторового та часового дейксису [1; 10; 11].

Проте для текстів мемуарно-політичного дискурсу роль суб'єктного, просторового та часового дейктичних параметрів є фундаментальною — вони задають ті рамкові умови, які роблять можливим входження в наратив тих чи інших осіб, що діють у певних просторових та часових умовах.

Таким чином, задання координат суб'єктного, просторового та часового дейксису будь-якого йособливо мемуарного тексту є першим етапом кодування змісту створюваного автором тексту, і цей факт зумовлює необхідність установлення суб'єктних, просторових та часових координат того тексту, що сприймається на першому етапі його декодування. Урахування суб'єктних, просторових та часових параметрів тексту є першим кроком до адекватного розуміння як усього тексту, так і його структурних одиниць.

Ч. Філлмор, використовуючи термін норвезького психолінгвіста Р. Ромметвейта «дейктична прив'язка» речень, досліджував мовні засоби вираження цього феномену в реченні [10, р. 27]. Р. Ромметвейт звертав увагу на зв'язок не тільки семантики та прагматики, але й синтаксису з екстралінгвістичним комунікативним середовищем: «Синтаксичні, семантичні й прагматичні правила природної мови переплетені дуже тонко, і ми лише тоді зможемо повністю зрозуміти властивості мови, коли звернемо увагу на дослідження вислову в його екстралінгвістичному комунікативному оточенні» (Переклад наш. — Н. Б.) [цит. за: 6, с. 154].

Зважаючи на таку роль дейктичного каркасу у смисловій структурі досліджуваного нами тексту, ми вважаємо цікавим проаналізувати характер функціонування насамперед засобів вираження суб'єктного дейксису в тексті політичних мемуарів Т. Блера «Шлях» [9], що присвячені періоду кар'єри экс-прем'єр-міністра Великобританії Тоні Блера з 1997 по 2010 рр., та ті перекладацькі рішення, які обрав П. Тарашук [2], відтворюючи мовні особливості розглянутого нами оригінального тексту.

Формулювання завдання. Мета статті полягає у визначенні особливостей перекладу українською мовою П. Тарашуком мовних засобів вираження дейктичних параметрів оригінального тексту політичних мемуарів Т. Блера «Шлях». Об'єкт аналізу — дейктично марковані синтаксичні структури оригінального тексту політичних мемуарів Т. Блера «Шлях» та тексту друготвору українською мовою в перекладі П. Тарашука. Предмет дослідження — особливості функціонування дейктично маркованих синтаксичних структур в оригінальному тексті політичних мемуарів Т. Блера «Шлях» та в тексті перекладу цієї книги українською мовою, який було виконано П. Тарашуком. Для досягнення зазначеної мети використано такі загальні та спеціальні методи дослідження, як метод семантико-стилістичного аналізу фактичного матеріалу, методи індукції та дедукції, методи порівняльного та перекладацького аналізу тексту.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до жанру й теми твору Т. Блер обирає розповідь від першої особи однини. Вступ до книги «Шлях» містить невелику кількість речень, у яких відсутні особові та присвійні займенники першої особи однини. Першим словом першого абзацу вступу є займенник 1-ї особи однини *I*: (1) *I wanted this book to be different from the traditional political memoir* [9, р. 9]. — *Я хотів, щоб ця книжка відрізнялася від традиційних політичних мемуарів* [2, с. XV].

Тоні Блер не просто розповідає про події цього періоду, міркує та звертається до нас від 1-ї особи — він доводить необхідність розповіді з такої точки зору, змінюючи ракурс погляду на предмет обговорення й говорячи про себе нібито як сторонній споглядач у реченнях (2) і (3):

(2) *There have been plenty of accounts — and no doubt will be more — of the history of my ten years as prime minister, and many people could write them.* — *Є багато розповідей — і, безперечно, їх буде ще більше — про історію моїх десяти років на посаді прем'єр-міністра, і чимало людей могли б написати їх.*

(3) *There is only one person who can write an account of what it is like to be the human being at the centre of that history, and that's me* [9, р. 9]. — *Але є тільки одна людина, здатна написати розповідь про те, що означає бути в центрі тієї історії, і ця людина — я* [2, с. XV].

Ефект відстороненості та ймовірної об'єктивності створюється в реченні (3) завдяки використанню конструкції «*There + to be*», граматичною функцією якого є первинне пред'явлення реципієнту живого або неживого об'єкта, повідомлення про його існування. Створюваний ефект відстороненості та об'єктивності викладу підсилюється наявністю двох паралельних складних синтаксичних структур, що починаються з екзистенційних конструкцій і містять подвійні протиставлення (*plenty of accounts; many people could write them ↔ an account of what it is like to be the human being at the centre of that history; only one person*). Цей синтаксичний блок, що змінює тональність першого абзацу вступу завдяки зміні позиції, завершується максимально лаконічною та емоційно зарядженою синтаксичною структурою *and that's me*, яка стверджує унікальність і, отже, максимальну значущість точки зору, яку може запропонувати тільки автор книги.

Емоційна зарядженість синтаксичної структури *and that's me* підвищується від тієї синтагматичної позиції, у яку її помістив автор, — вона завершує складну синтаксичну конструкцію *There is only one person who can write an account of what it is like to be the human being at the centre of that history, and that's me* [9, р. 9], що містить два складнопідрядних речення, і стоїть за складносурядним реченням (2), що задає той синтаксичний малюнок, який модулюється у складносурядному реченні (3).

Слід указати й на те, що синтаксична структура *and that's me* розміщена в сильній синтаксичній позиції — в кінці речення, що є останнім реченням першого абзацу вступу. Синтаксична структура *and that's me*, таким чином, завершує і весь цей абзац, який є, безумовно, надзвичайно важливим як для загальної тональності цього твору, так і з позиції тих концептів, які будуть утворювати його концептуальну структуру.

У своєму перекладі цього абзацу П. Тарашук використовує синтаксичну трансформацію, вводячи в початок речення (3) сполучник *але*, що додатково вербалізує антитезу, які містяться в об'єднаних ним складнопідрядних реченнях. Цікавим видається і розширення завершальної лаконічної синтаксичної конструкції, до якої вдається перекладач: *Але є тільки одна людина, здатна написати розповідь про те, що означає бути в центрі тієї історії, і ця людина — я*. Використовуючи повторення слова *людина*, П. Тарашук зберігає категоричність та емоційність цього твердження. Та водночас він надає україномовному читачеві висловлювання, яке більше відповідає лінгвостилістичним нормам сучасного україномовного публіцистичного дискурсу, адже дослівний переклад *і це я* сприймався б україномовними читачами як занадто розмовний та такий, що негативно характеризує автора твору, оскільки, як зазначає О. Ю. Дубенко, україномовний публіцистичний дискурс традиційно вирізняється більшою стильовою однорідністю та стриманістю викладу [4].

Таким чином, перший абзац вступу до книги Тоні Блера «Шлях» починається та закінчується займенником 1 особи однини, який стає тією мовною одиницею, що стоїть в обох сильних синтаксичних позиціях — початок і кінець абзацу — і обрамляє його.

Привертають увагу синтаксичні трансформації, які П. Тарашук зробив у перекладі наступного абзацу вступу:

(4) *This book is above all, however, not simply retrospective.* — Але ця книжка передусім не просто ретроспективна. (5) *Naturally, since it deals with past events, it examines those events as they were at the time.* — Звичайно, оскільки в ній йдеться про минулі події, я висвітлюю їх такими, якими бачив їх тоді. (6) *But I'm not really a retrospective person.* — А насправді я не схильний до ретроспекції. (7) *I look forward.* — Я дивлюся вперед. (8) *I still have much to do and a great amount of purpose in my life.* — Маю ще багато роботи і великі цілі у своєму житті. (9) *I'm working as hard as I have ever worked.* — Працюю тепер не менш наполегливо, ніж раніше. (10) *I am still learning.* — Я й досі вчуся [9, р. 9; 2, с. XVI].

У першому простому реченні цього абзацу в позиції підмета розташована іменна група *This book*. У другому складнопідрядному реченні тема речення 4 *This book* підхоплюється і розвивається, що позначається використанням автором займенника 3 особи однини *it* у головному реченні та підрядному реченні причини, а в підрядному визначальному реченні, що належить до слова *events*, позиція підмета автором займається займенником 3 особи множини *they*, якому предикуюється екзистенційне дієслово *were*.

У реченнях 6, 7, 8, 9, 10 цього абзацу позиції підметів як головних, так і підрядних речень належать займеннику 1-ї особи однини *I*, який автор використовує для максимально чіткого визначення своєї позиції стосовно описуваних подій, і тим більший інтерес становлять ті речення, у яких темами є будь-які інші конкретні або абстрактні учасники позначуваних ситуацій (речення 4 та 5). Тому ми вважаємо невиправданим рішення перекладача змінити тему речення (5) і поставити в позиції підмета головного і підрядного речень займенник 1-ої особи однини *I*. До того ж, зміст підрядного визначального речення змінений повністю — в авторському варіанті стверджується, що описано реальний стан речей того періоду, а П. Тарашук дозволив собі від імені автора сказати те, якими (я) бачив їх тоді.

Перекладаючи цю складну синтаксичну єдність, П. Тарашук усуває займенник 1-ї особи однини *I* з поверхневих синтаксичних структур речень 8 та 9 і виражає суб'єкт речення, який відповідає займеннику 1-ї особи однини *I*, синкретично в словоформах предикатів *маю, працюю*.

Таке регулярне використання українських односкладних означено-особових речень для перекладу англійських речень з підметом, дискретно вербалізованим за допомогою дейктичних елементів, може бути пояснене активним функціонуванням односкладних дієслівних речень в україномовних текстах усіх стилів [3; 5; 7; 8]. І. Я. Завальнюк зазначає: «Уживані в українських газетних текстах початку ХХІ ст. означено-особові речення реалізують свої специфічні стильові риси: стислість, економність, яскраву виокремленість на тлі звичних двоскладних реченнєвих структур» [5, с. 143]. Аналізуючи функціонування різних типів дієслівних односкладних речень у поетичних текстах Л. Костенко, Л. Рабанюк вважає активне використання односкладних речень однією з виразних особливостей української художньої мови. Дослідниця вказує на можливість передавання національного колориту за допомогою потенціалу мовних одиниць синтаксичного рівня та на необхідність дослідження та опису національно специфічного функціонування синтаксичних одиниць: «...оскільки синтаксис виразно виявляє національний спосіб формування і висловлення думки. Конструкція речень, розподіл смислового навантаження між частинами висловлення, переважання тих чи інших засобів — усе це надає поетичним текстам яскравого національного колориту. Вивчення функціонування таких конструкцій в художніх текстах забезпечує вироблення власних синтаксичних традицій» [8, с. 217].

Ми вважаємо, що ті смислові та граматичні трансформації, які зробив П. Тарашук, призвели до втрати тих самих темпу та енергії, утворення та збереження яких впродовж всієї книги було однією з головних настанов автора, про що було зазначено Т. Блером:

(11) *Because I have read autobiographies or memoirs that begin enthusiastically and then tail off in desperation and has the publisher's dead line approaches, I also took the unusual step of writing the chapters out of sequence, tackling some of the hardest first, and the easiest last.* — Оскільки я читав автобіографії та мемуари, які спочатку сповнені ентузіазму, а потім відгонять розпачем і поквапністю (бо ж наближається термін подачі рукопису!), я вдався до незвичного кроку й писав різні розділи, не дотримуючись послідовності, написавши спершу найважчі, а найлегші — наприкінці.

(12) *I wanted to keep the same pace and energy through out.* — Я прагнув зберегти той самий темп і енергію протягом усіх трьох років праці над книжкою [9, р. 9; 2, с. XVI].

Безперечно, авторське поєднання тем речень (11) та (12) є набагато більш вдалим, оскільки в перекладі П. Тарашука темп досліджуваного абзацу уповільнюється, а енергія зникає. Збереження запропонованої автором синтаксичної структури речення (11) дозволило б П. Тарашуку відтворити в перекладі всі елементи вихідної синтаксичної структури, так само як і заданий автором ритм цього речення, що сприяло б збереженню ритму й усього абзацу.

Таким чином можна стверджувати, що зазначена вище втрата темпу та енергії всього абзацу спричинена порушенням його ритму, який автор утворює за допомогою паралелізму синтаксичних

структур тих речень, що його складають, та анафоричного повтору їх суб'єктів, які виражені займенником 1-ї особи однини *І*.

Результат дослідження. Установлено в результаті виконаного аналізу сталу модель перекладу П. Тарашуком частотних для досліджуваного тексту синтаксичних конструкцій із займенником 1-ї особи однини *І* у позиції підмета за допомогою односкладних дієслівних означено-особових речень. Ця перекладацька модель є характерною для усього тексту друготвору, а виконаний нами аналіз мовного матеріалу, який було отримано методом суцільної вибірки, демонструє щільність її присутності у проаналізованому фрагменті, що вказує на обрання перекладачем стратегії доместикації. Очевидно, що перекладач вважав повторювані ідентичні мовні одиниці, які вказують на теми цих синтаксичних структур, надлишковими мовними елементами для тексту його перекладу. Проте, виходячи із зазначеної нами вище ролі дейктичних параметрів мемуарного тексту, ми не можемо погодитися із цим перекладацьким рішенням.

Основною темою досліджуваного нами тексту є шлях особистого та професійного становлення Т. Блера, що сам автор формулює гранично ясно. Впродовж усієї книги Т. Блер, як і передбачає жанр його твору, намагається визначити для себе та своїх читачів, що означає бути лідером такої держави, як Великобританія, та ділитися досвідом прийняття самостійних рішень і особистої відповідальності, яку він брав на себе протягом періоду перебування на посаді прем'єр-міністра.

Беручи до уваги вищезазначене, слід визнати, що рішенням Т. Блера як мовної особистості було заповнити займенником 1-ї особи однини *І* позиції підметів речень, які позначають зображувані ним події, рівно стільки разів, скільки він це зробив, і систематичне усунення дискретно вираженого займенником *І* суб'єкта поверхневої синтаксичної структури при перекладі українською мовою не може не призвести до смислових втрат. Передусім викривлюється уявлення про модель мовленнєвої поведінки Т. Блера як мовної особистості, яка активно використовує висловлювання із займенником *І* в позиції підмета, беручи на себе відповідальність за свої мовленнєві та політичні вчинки.

Другим негативним наслідком обраних П. Тарашуком синтаксичних трансформацій у перекладі досліджуваних синтаксичних структур є те, що перекладач не передає читачеві друготвору тих знань, що стосуються лінгвокультурологічної складової оригіналу — знань про мовленнєву поведінку, яка є характерною не тільки для лідерів політичних партій, а й для учасників англomовних дискурсів різних жанрів та стилів.

У цьому стосунку лінгвокультурологічні стереотипи мовленнєвої поведінки англomовних та україномовних спільнот певною мірою відрізняються. Традиційно в україномовній культурі ставлення до вживання займенника *Я* в позиції підмета висловлювань було й залишається дотепер досить стриманим, про що свідчать численні наукові дослідження, присвячені функціонуванню односкладних дієслівних означено-особових речень у різножанрових україномовних текстах [3; 5; 7; 8]. Проте бінарні синтаксичні структури із суб'єктом, дискретно вираженим за допомогою займенника 1-ї особи однини *Я*, в системі української мови існують, і перекладач мусить дати україномовному читачеві можливість відчуття цю рису стереотипу мовленнєвої поведінки, що є характерною для англomовної лінгвокультури, представником якої є Т. Блер.

Слід вказати ще й на ту шкоду, яку зазначені перекладацькі синтаксичні трансформації завдають естетичній складовій досліджуваного твору Т. Блера. Часті в оригінальному тексті мемуарів Т. Блера «Шлях» висловлювання із займенником 1-ї особи однини *І* в позиції підмета як самостійно, так і в синтаксичних групах, що утворюються паралельними синтаксичними конструкціями із займенником *І* у позиції підмета, мають характерне звучання, яке створюється лаконічністю їх мовного вираження й урівноваженістю, яка властива двочасним суб'єктно-об'єктним предикативним синтаксичним структурам, у яких обидві позиції заповнені самостійними мовними одиницями.

Таке синтаксичне структурування створює дуже виразний і сильний ритмічний рисунок оригінального тексту. Енергія цього ритму синтаксичної організації книги Т. Блера «Шлях» є складовою частиною естетичної цінності цього мемуарного твору та внеском автора в його національну лінгвокультуру, на що також треба звертати увагу перекладачеві, метою якого, як відомо, є досягнення того самого естетичного впливу на читача друготвору, який відчуває читач оригіналу.

Висновки. Виконаний аналіз функціонування дейктично маркованих синтаксичних структур у тексті оригіналу політичних мемуарів Т. Блера «Шлях» і особливостей їх перекладу українською мовою П. Тарашуком дав змогу виявити сталу модель перекладу оригінальних речень із займенником 1-ї особи однини *І* у позиції підмета українськими односкладними дієслівними означено-особовими реченнями та ті значні смислові втрати, яких завдали ці семантико-синтаксичні перекладацькі трансформації.

Регулярне усунення перекладачем дискретно виражених суб'єктів оригінальних речень у відповідних українських реченнях при тому, що система української мови дає змогу відтворити синтаксичний рисунок досліджуваних речень, призвело до викривлення в тексті перекладу моделі мовної поведінки Т. Блера як представника англomовної культури та як мовної особистості політика, що декларує прийняття на себе відповідальності за свої мовленнєві та політичні вчинки й використовує когнітивний потенціал мови для того, щоб під час написання мемуарів проаналізувати й усвідомити значення подій певного періоду свого життя і життя Великобританії.

Зазначена модель семантико-синтаксичних перекладацьких трансформацій спричинила руйнування сильного ритмічного рисунку оригінального тексту, що створюється урівноваженими двочасними суб'єктно-об'єктними предикативними синтаксичними структурами та є складовою того естетичного впливу, який оригінальний текст безумовно здійснює на англомовних читачів.

Таким чином, зумовлена обраною перекладачем стратегією доместикації зміна дійктичних характеристик розглянутих оригінальних речень спричинила виникнення досить значних викривлень смислового, експресивного, естетичного та лінгвокультурологічного навантаження оригінального твору в тексті перекладу.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в дослідженні інших особливостей функціонування дійктичних мовних одиниць в англомовних текстах різних жанрів і засобів їх перекладу українською мовою.

Література

1. Бистров Я. В. Лінгвокогнітивний ракурс суб'єктного дейксису в англомовному біографічному наративі : алгоритм аналізу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. Одеса, 2015. Вип. 15(2). С. 28–31. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2015_15\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2015_15(2)_10) (дата звернення : 15.04.2020).
2. Блер Т. Шлях / пер. з англ. П. Тарашука. Київ : Темпора, 2011. 848 с.
3. Бондаренко О. Є. Функціонально-комунікативний потенціал односкладних речень у мові сучасних мас-медіа : дис. ... канд. філол. наук (д-ра філософії) : 10.02.01. Суми — Дніпро, 2019. 239 с. URL : www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations (дата звернення : 15.04.2020).
4. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської і української мов : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця : НОВА КНИГА, 2011. 328 с.
5. Завальнюк І. Я. Прості односкладні речення у ролі газетних заголовків : нові риси й тенденції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексики української мови*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 8. С. 142–147.
6. Киклевич А. Притяжение языка. Том 1 : Семантика, лингвистика текста, коммуникативная лингвистика. Olsztyn, 2007. 396 с. URL : <https://docplayer.ru/40424540-Prityazhenie-yazyka-tom-1-semantika-lingvistika-teksta-kommunikativnaya-lingvistika.html> (дата звернення : 15.04.2020).
7. Кухарева В. І. Комунікативний потенціал односкладних речень у науковому тексті (на матеріалі науково-технічної літератури) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2003. 24 с.
8. Рабаник Л. Односкладні дієслівні речення в поетичному тексті (на матеріалі поезії Ліни Костенко). *Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць*. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. Вип. 732–733 : Слов'янська філологія. С. 216–221.
9. Blair T. A Journey : My Political Life. London : Hutchinson, 2010. 729 p.
10. Fillmore Ch. *Lectures on Deixis*. Stanford, California : CSLI Publications, 1997. 145 p.
11. Herman D. Story Logic : Problems and Possibilities of Narrative. Lincoln and London : University of Nebraska Press, 2002. 478 p.
12. Hermans Theo Translability. *Routledge encyclopedia of translation studies* / ed. by Mona Baker and Gabriela Saldanha. 2nd ed. London, New York : Routledge, 2009. P. 300–304.

References

1. Bystrov, Ya. V. (2015), «Linguocognitive perspective of subject deixis in English biographical narrative : algorithm of analysis», *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, Series Philology* [«Лінгвокогнітивний ракурс суб'єктного дейксису в англомовному біографічному наративі : алгоритм аналізу», *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*], Odessa, Issue 15 (2), p. 28–31.
2. Bler, T. (2011), *A Journey*, translated from English by P. Tarashchuk [Shlyakh], Tempora, Kyiv, 848 p.
3. Bondarenko, O. Ye. (2019), *Functional-communicative potential of one-member sentences in the language of modern mass media : Thesis [Funktional'no-komunikativnyy potentsial odnoskladnykh rechen' u movi suchasnykh mas-medii : dys. ... kand. filol. nauk (d-ra filosofiyi) : 10.02.01]*, Sumy–Dnipro, 239 p.
4. Dubenko, O. Yu. (2011), *Comparative stylistics of the English and Ukrainian languages : manual*, 2nd ed., revised [Porivnyal'na stylistyka anhliys'koyi i ukrayins'koyi mov, 2 vyd., vypr.], Nova knyha Publishing House, Vinnytsia, 328 p.
5. Zaval'nyuk, I. Ya. (2011), «Simple one-member sentences in the role of newspaper headlines : new features and trends», *Scientific journal of National Pedagogical Dragomanov University, Series 10 : Problems of the Ukrainian grammar and lexicology* [«Prosti odnoskladni rechennya u roli hazetnykh zaholovkiv : novi rysy y tendentsiyi», *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova, Seriya 10 : Problemy hramatyky i leksykologiyi ukrayins'koyi movy*], M. P. Drahomanov National Pedagogical University Publishing House, Kyiv, Issue 8, p. 142–147.
6. Kiklevich, A. (2007), *The attraction of the language : Semantics, text linguistics, communicative linguistics [Prityazheniye yazyka : Semantika, lingvistika teksta, kommunikativnaya lingvistika]*, Olsztyn, vol. 1, 396 p.
7. Kухарева, V. I. (2003), *Communicative potential of one-member sentences in a scientific text (on the material of scientific and technical literature) : Author's thesis [Komunikativnyy potentsial odnoskladnykh rechen' u naukovomu teksti (na materiali naukovo-tekhnichnoyi literatury) : avtoref. dys. ... cand. filol. nauk : 10.02.01]*, Kyiv, 24 p.
8. Rabanyuk, L. (2014), «One-member verbal sentences in a poetic text (based on the poetry of Lina Kostenko)», *Scientific Bulletin of Chernivtsi University, Slavic Philology* [«Odnoskladni dyeslivni rechennya v poetychnomu teksti (na materialy poeziyi Liny Kostenko)», *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu*], Chernovtsy National University Press, Chernovtsy, vol. 732–733, p. 216–221.
9. Blair, T. (2010), *A Journey : My Political Life*, Hutchinson, London, 729 p.

10. Fillmore, Ch. (1997), *Lectures on Deixis*, CSLI Publications, Stanford, California, 145 p.
11. Herman, D. (2002), *Story Logic : Problems and Possibilities of Narrative*, University of Nebraska Press, Lincoln and London, 478 p.
12. Hermans, Theo (2009), «Translatibility», *Routledge encyclopaedia of translation studies*, ed. by M. Baker and G. Saldanha, 2nd ed., Routledge, London, New York, p. 300–304.

БИЛАН Наталья Ивановна,

кандидат филологических наук, доцент кафедры филологии и перевода Днепровского национального университета железнодорожного транспорта имени акад. В. Лазаряна; ул. Лазаряна, 2, г. Днепр, 49010, Украина; тел.: +38 (096) 3117007; e-mail: bilan333natalia@gmail.com; ORCID 0000-0001-6732-7831

ПЕРЕВОД ДЕЙКТИЧЕСКИ МАРКИРОВАННЫХ СИНТАКСИЧЕСКИХ СТРУКТУР АНГЛОЯЗЫЧНОЙ МЕМУАРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация. *Цель* статьи заключается в определении особенностей перевода на украинский язык П. Тарашчуком языковых средств выражения дейктических параметров оригинального текста политических мемуаров Т. Блэра «Путь». *Объект* анализа — дейктически маркированные синтаксические структуры оригинального текста и текста его перевода на украинский язык. *Предмет* исследования — особенности функционирования дейктически маркированных синтаксических структур в оригинальном тексте и в тексте его перевода на украинский язык. Для достижения указанной цели использовались такие общие и специальные *методы* исследования, как метод семантико-стилистического анализа языкового материала, методы индукции и дедукции, методы сопоставительного и переводческого анализа текста. *Результатом* исследования является выявление устойчивой модели перевода П. Тарашчуком оригинальных предложений с местоимением 1-го лица единственного числа *І* в позиции подлежащего украинскими односоставными глагольными определённо-личными предложениями и тех смысловых потерь, которые были вызваны данными переводческими трансформациями. Обосновано, что регулярное устранение переводчиком дискретно выраженных субъектов оригинальных предложений в соответствующих украинских предложениях привело к искажённому представлению модели языкового поведения автора рассматриваемого произведения в тексте перевода. Установлено, что указанная модель переводческих трансформаций повлекла за собой разрушение сильного ритмического рисунка оригинального текста, являющегося составляющей его эстетического воздействия. **Выводы.** Проведённое исследование позволило установить изменения дейктических характеристик рассмотренных оригинальных предложений, обоснованные избранной переводчиком стратегией доместикации, что обусловило возникновение достаточно значительных искажений смысловой нагрузки оригинального произведения в тексте перевода. **Практическое применение** результатов исследования возможно в процессе преподавания теории и практики перевода студентам, изучающим английский язык и литературу.

Ключевые слова: англоязычные политические мемуары, перевод на украинский язык, дейктически маркированные синтаксические структуры, языковая личность.

Nataliia I. BILAN,

PhD (Philology), Assistant Professor, Dnipro National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan; 2, Lazaryan Str., Dnipro, 49010, Ukraine; tel.: +38 (096) 3117007; e-mail: bilan333natalia@gmail.com; ORCID 0000-0001-6732-7831

TRANSLATION OF DEICTICALLY MARKED SYNTACTIC STRUCTURES OF ENGLISH LITERARY MEMOIR TEXTS

Summary. *The purpose* of the article is to determine the peculiarities of the translation of the linguistic means expressing the deictic parameters of the original text of the political memoirs by T. Blair «A Journey: My Political Life» into Ukrainian performed by P. Tarashchuk. *The object* of the analysis is the deictically marked syntactic structures of the original text and the text of its translation into Ukrainian. *The subject* of the investigation is the peculiarities of functioning of the deictically marked syntactic structures in the original text and in the text of its translation into Ukrainian. To achieve the above mentioned *purpose* we used such general and specific investigation *methods* as the method of semantic-stylistic analysis of the linguistic material, the methods of induction and deduction, the methods of comparative and translation analysis of the text. *The findings of the investigation.* A regular model of translating the original sentences with the pronoun of the 1st person singular *I* in the position of the subject by means of Ukrainian one-member verbal definite personal sentences used by P. Tarashchuk and the content losses caused by the translation transformations have been revealed. It has been substantiated that the repetitive removal of discretely expressed subjects of the original sentences in the corresponding Ukrainian sentences has resulted in the distortion of the speech behavior model of the author of the memoirs in the translated text. It has been determined that the above mentioned model of the translation transformations destroys the strong rhythm pattern of the original text that is a constituent element of its aesthetic impact. **Conclusion.** The investigation has allowed establishing the changes of the deictic characteristics of the studied original sentences in the translated text predetermined by the strategy of domestication implemented by the translator which led to quite considerable distortions of the original work sense load. **The practical value.** The results of the investigation can be used for the theoretical and practical translation courses for the students majoring in the English language and literature.

Key words: English political memoirs, translation into Ukrainian, deictically marked syntactic structures, language personality.

Статтю отримано 10.05.2020 р.